

## НАСЛЕЂИВАЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА ПО ПОЉСКОМ ПРАВУ

Принцип јединствености, универзалности законског наследног реда представља данас један од скоро општеусвојених принципа, и то у првом реду у погледу свих елемената и чињеница које су релевантне за лица која се појављују било као оставиоци било као наследници. Тај принцип јединствености законског наследног реда важи данас као правило и за сва добра која су припадала оставиоцу на дан његове смрти, и то без обзира на врсту, квалитет и порекло тих добара. Ако је било које добро припадало оставиоцу на дан његове смрти, а при томе је оно наслеђивању подобно, тј. може бити предмет наслеђивања и сачињавати заоставштину, онда за сва та и таква добра вреди јединствен законски наследни ред.

У историји то често није био случај. Законски наследни ред је кад-када довођен у зависност, све према појединим правима, од врсте, квалитета и порекла добара која сачињавају заоставштину, тако да је он био разноврстан и разно формулисан све према томе каве су врсте и квалитета одн. каквог су порекла добра која сачињавају заоставштину умрлог лица, тако да се приликом расправе заоставштине у овим правима постављало и поставља претходно квалификационо питање о врсти и квалитету одн. пореклу добара. На тај начин, у овим правима, на сваку групу добара заоставштине, образоване по критеријуму усвојеном у појединим од ових права (по основу врсте, квалитета, или порекла добара), примењује се посебан законски наследни ред, те у случају смрти једног лица и у погледу заоставштине тог лица постоје паралелно, на разним деловима његове заоставштине, два законска наследна реда, од којих се сваки примењује независно од другог, разликујући се међусобно више или мање, претстављајући сваки од њих облике универзалне сукцесије.

Врло је интересантна чињеница да је ново социјалистичко право Пољске такође одступило од принципа јединствености законског наследног реда, узимајући у обзир врсту добара која су предмет наслеђивања. Ради остварења принципа економске политике Пољске у погледу изградње социјалистичких односа на селу а делом и ради помагања и развијања колективних облика пољопривредне производње, Грађански законик Пољске из 1964 године (чл. 1058—1088) прописује посебна правила наслеђивања пољопривредног земљишта, користећи се дакле наследним правом као правним инструментом за остваривање одређених економских циљева. При томе као сновни задатак оваквог посебног регулисања наслеђивања пољопривредног земљишта јавља се тежња да та земљишта, по основу наслеђа, припадну ако не искључиво а оно у првом реду само лицима којима је рад у пољопривреди главни извор прихода односно којима је пољопривредни рад главно и основно, кадкада и једино занимање. Тиме се тежи сачувати и намена пољопривредног земљишта и његово везивање за лица која на њему раде, а у вези с тим, у извесној мери, и спречавање распарчавања поседа пољопривредног земљишта, разуме се само у мери коју је то могуће постићи системом наследног права. Најзад, ограничавањем

уопште круга лица која се могу појављивати као наследници пољопривредног земљишта, убрзава се и прелазак овог земљишта у својину државе.

Ради постизања свих ових циљева, пољско право, полази од принципа да се и при наслеђивању пољопривредног земљишта примењују општа правила наследног права, предвиђа следећа посебна правила.

1. — Ова посебна правила примењују се како на пољопривредна земљишта која обрађују појединци тако и на земљишне улоге у сељачкој радној задрузи и на окућницу и станиште када и они улазе у заоставштину, а с тим да се у погледу ових земљишних улога у сељачкој радној заједници (као и у погледу окућнице и станишта) предвиђа и посебни приоритетни ред наслеђивања за разлику од приоритетног реда наслеђивања пољопривредног земљишта (чл. 1086. и 1087 Грађанског законика).

2. — Круг лица која, као законски наследници, могу наслеђивати пољопривредно земљиште је ужи од круга законских наследника других добара, тј. ужи од круга законских наследника предвиђених по општим правилима наследног права. Тако се као законски наследници пољопривредног земљишта могу појављивати само: деца (синови и кћери) и унучи оставиоца, тако да се даљи потомци оставиоца не могу појављивати као законски наследници пољопривредног земљишта (чл. 1060); брачни друг оставиоца; родитељи (отац и мајка) оставиоца; браћа и сестре оставиоца, али не и потомци браће и сестара (чл. 1062), тако да ако у конкретном случају ни једно од ових лица неће или не може да буде наследник, посебно зато што не би задовољавало ни допунски, квалификовани услов да може бити наследник пољопривредног земљишта, то земљиште наслеђује држава као законски наследник (чл. 1603).

У вези са допунским, квалификованим условима да неко од наведених лица може да буде наследник пољопривредног земљишта (а који ће даље бити изложен) придвиђа се још један посебан случај законског наслеђивања овог земљишта од стране државе: ако би пољопривредно земљиште, по основу закона, требало да наследе, разуме се једино у оквиру једино могућих наследника, само лица која су у моменту отварања наслеђа трајно неспособна за рад, држава се сматра законским наследником земљишта којег су она имала да наследе. У том случају држава исплаћује тим лицима износ који одговара вредности њихових наследних делова пољопривредног земљишта, по одбитку дугова у вези са обрадом тога земљишта (чл. 1063).

3. — Да би неко лице из наведеног суженог круга законских наследника могло, и то сукцесивно сходно правилима законског наследног реда, бити наследник и пољопривредног земљишта (пошто све то не утиче на систем и могућност наслеђивања свих осталих објеката и вредности заоставштине од стране ових или других лица која су обухваћена општим правилима законског наслеђивања), потребно је да испуњава и један допунски, квалификациони услов. Тако:

а) Деца (синови и кћери) оставиоца могу наслеђивати пољопривредно земљиште ако су (алтернативно):

1<sup>0</sup> непосредно пре отварања наслеђа радила на том земљишту непрекидно најмање годину дана;

2<sup>0</sup> у моменту отварања наслеђа чланови сељачке радне задруге или ако раде на пољопривредном земљишту такве задруге;

3<sup>0</sup> у моменту отварања наслеђа обрађују неко друго индивидуално пољопривредно земљиште или раде на пољопривредном земљишту својих родитеља, брачног друга или родитеља брачног друга;

4<sup>0</sup> у моменту отварања наслеђа малолетна или уче занат или су на школовању;

5<sup>0</sup> у моменту отварања наслеђа трајно неспособна за рад.

Ако ниједно од оставиочеве деце не испуњава ниједан од прва три овде наведена допунска, квалификациона услова, онда ипак могу постати наследници пољопривредног добра она деца оставиоца која су оспособљена за обрађивање пољопривредног земљишта а која, најдаље у року од шест месеци од отварања наслеђа, изјаве пред судом или јавним бележником да су вољна да обрађују то земљиште, дакле деца која уз постојање претходног оспособљавања за обраду пољопривредног земљишта, накнадно стварно се посвете пољопривредном раду (чл. 1059).

б) Унуци оставиоца (а не и даљи његови потомци), уколико се по праву представљања у конкретном случају, по општим прописима (чл. 931), позивају на наслеђе, могу наслеђивати пољопривредно земљиште само ако они непосредно испуњавају један од допунских квалификационих услова који се тражи и од деце оставиоца да би били наследници пољопривредног земљишта.

Поред тога унуци оставиоца могу постати законски наследници (као да се користе правом представљања, што је од значаја за одређивање величине наследног дела) пољопривредног земљишта и ако њихови родитељи (дакле синови или кћери оставиоца који су у животу) не би могли бити наследници тога земљишта зато што не удовољавају ниједном од наведених допунских услова, но то под условом да су ти унуци (један или више) непосредно пре отварања наслеђа радили на пољопривредном земљишту непрекидно најмање годину дана и да им је тај рад главни извор прихода. На тај начин проширена је могућност наслеђивања унука оставиоца, под претпоставком да се они баве пољопривредном делатношћу ако то није случај са њиховим родитељима, који сами због тога не могу да буду наследници пољопривредног земљишта (чл. 1060).

в) Брачни друг оставиоца, уколико се по општим правилима наследног права појављује као наследник у конкретном случају и са делом који би му у том случају припао, позива се на наслеђе пољопривредног земљишта само ако он сам непосредно испуњава један од допунских, квалификационих услова који се траже од деце оставиоца да би били наследници таквог земљишта.

г) Родитељи оставиоца могу наслеђивати пољопривредно земљиште, уколико се по општим правилима позивају на наслеђе у конкретном случају или уколико потомци оставиоца нису могли то земљиште наследити због неиспуњења наведених допунских услова, — само ако су они сами (један или оба) оспособљени за обрађивање земљишта или ако су у мо-

менту отварања наслеђа трајно неспособни за рад. Дакле, под блажим условима него унуци оставиоца (чл. 1061).

д) Браћа и сестре оставиоца, уколико долазе у обзир да буду наследници (као и родитељи оставиоца) могу наследити пољопривредно земљиште под претпоставком испуњења истих оних услова који се захтевају од унука оставиоца. И то само браћа и сестре оставиоца (једно или више њих), а не и њихови потомци, који уопште не могу бити законски наследници пољопривредног земљишта (чл. 1062).

Грађански законик не даје ближу садржину и критеријуме за утврђивање — квалификацију појединих од ових допунских, квалификационих услова, али овлашћује Министарски савет да пропише када ће се рад на пољопривредном земљишту признавати као рад који се врши непрекидно најмање годину дана, који су случајеви у којима учење заната или школовање представља основ за наслеђивање, који су услови и поступак за утврђивање трајне неспособности за рад, као и који су услови за утврђивање оспособљености за обрађивање пољопривредног земљишта ((чл. 1064).

4. — Сва ова специјална правила одн. захтевање изложених допунских квалификационих услова, важе при наслеђивању индивидуалног пољопривредног земљишта. Код пак законског наслеђивања земљишног улога у сељачкој задрузи (а такође и у погледу наслеђивања окућнице и станишта ако они улазе у заоставштину), као законски наследници могу доћи у обзир иста лица која могу бити позивана за наследнике пољопривредног земљишта, али су допунски, квалификациони услови за њих другачији, и то строжији. Тако земљишну улогу у сељачкој радној задрузи, који улази у заоставштину, наслеђују, између могућих наследника, само они који су у моменту отварања наслеђа (алтернативно): чланови те сељачке радне задруге; малолетни, или уче занат, или се школују; трајно неспособни за рад.

У случају да нема наследника, из било ког наследног реда, који испуњавају неки од ових услова, земљишни улог у сељачкој радној задрузи наслеђују и наследници који раде на пољопривредном земљишту задруге или који у року од шест месеци од отварања наслеђа постану чланови те задруге (чл. 1086 и 1087).

5. — Желећи да спречи изигравање свих ових правила законског наследног реда, пољско право, у погледу пољопривредног земљишта као предмета наслеђивања, предвиђа одн. допушта ограничену одн. усмерену слободу тестирања. Та ограничења се не односе на круг лица која могу бити одређена за тестаменталне наследнике, већ само на услове које мора испуњавати једно лице па да би могло бити тестаментални наследник пољопривредног земљишта.

Оставилац може завештати своје пољопривредно земљиште било коме лицу, али с тим да тако тестаментом одређено лице мора и само испуњавати један од услова који су прописани за законске наследнике пољопривредних добара (и то оне услове који су предвиђени за децу оставиоца као наследнике) односно за наследнике земљишног улога у сељачкој радној задрузи. Уколико је пољопривредно земљиште тестаментом завештано неком лицу које не испуњава ове допунске услове, то земљиште наслеђују законски наследници (чл. 1065).

Сва ова ограничења одн. усмеравања слободе тестирања важе и у погледу лица којима би оставилац завештао легат (чл. 1067).

6. — Са истих разлога са којих уводи ограничење одн. усмеравање слободе тестирања, пољско право прописује да се сва овде изложена правила примењују и у погледу нужног дела, а у односу на пољопривредно земљиште као предмет наслеђивања (чл. 1082).

Поред тога, пољско право признаје неку врсту нужног права у корист наследника који приликом деобе не би добили пољопривредно земљиште. Таква лица, уколико су до отварања наслеђа становала на том земљишту, задржавају право да ту и даље станују, али најдуже пет година, а ако су у време деобе малолетна, најдуже пет година од навршеног пунолетства. Изузетно овај рок се не примењује на наследнике који су трајно неспособни за рад (чл. 1083).

7. — Све ове могућности наслеђивања пољопривредног земљишта не смеју да воде решењима која би била у супротности са општим прописима о максимуму индивидуалног поседа пољопривредног земљишта. Отуда и чл. 1068 Грађанског законика прописује да површина пољопривредног земљишта које би стекло једно физичко лице путем наслеђивања (као законски или тестаментални наследник одн. легатар), заједно са пољопривредним земљиштем које је већ својина тога лица, не може премашити површину која према прописима о спровођењу аграрне реформе представља горњу границу површине пољопривредног земљишта које не подлеже преузимању од стране државе за циљеве аграрне реформе. Ако се та горња граница прескочи, вишак може преузети држава без накнаде, и то без икаквих терета сем стварних службености.

8. — Од посебног значаја је правило пољског права да се деоба пољопривредног земљишта, као саставног дела заоставштине, за случај да има више лица која су испунила допунске, квалификационе услове да могу бити наследници управо пољопривредног земљишта, мора извршавати уз поштовање правила о основним земљишним нормама, тј. правила о минималним земљишним целинама и парцелама (чл. 1070). Ово правило даље „деформише“ наследни ред, предвиђајући нужно и посебне критеријуме за деобу одн. при деоби.

Ако подела пољопривредног земљишта није по постојећим прописима дозвољена, земљиште ће у целости припасти наследнику са којим се сагласе сви наследници (разуме се они који и сами имају права на наслеђе пољопривредног земљишта). Но и тада споразум између наследника је ограничен. Они се с једне стране не могу споразумети да земљиште припадне санаследнику који је трајно неспособан за рад, а с друге стране наследник који је у време деобе малолетан, учи занат или се школује може добити пољопривредно земљиште само у случају кад нема других наследника који имају право да добију то земљиште.

Уколико се санаследници не сложе коме ће припасти пољопривредно земљиште односно делови тог земљишта, суд ће доделити то земљиште наследницима по следећем реду првенства:

наследнику који је непосредно пре деобе наследства радио на том земљишту непрекидно најмање годину дана;

наследнику који је у време деобе наследства члан сељачке радне задруге или ради на пољопривредном земљишту такве задруге;

наследнику који у време деобе обрађује неко друго индивидуално пољопривредно земљиште или ради на пољопривредном земљишту својих родитеља, брачног друга или његових родитеља;

наследнику који је у време деобе способан за обрађивање пољопривредног земљишта и који је благовремено и на одговарајући начин изјавио да је вољан да обрађује земљиште у питању;

наследнику који је у време деобе наследства малолетан, учи занат или се школује.

Ако би било више наследника који имају једнака права да добију, при деоби, пољопривредно земљиште, суд ће га доделити ономе који пружа најбољу гаранцију да ће правилно обрађивати земљиште (чл. 1071).

Деси ли се да у време деобе наследства ниједан од наследника који наслеђује пољопривредно земљиште не испуњава услове горе побројане за добијање пољопривредног земљишта путем деобе, то земљиште ће се продати, с тим да у том случају држава има прече право куповине (чл. 1073).

Најзад, посебна правила важе за додељивање, у наследни део, земљишног улога у сељачкој радној задрузи (заједно са окућницом и стаништем). При деоби наследства овај земљишни улог ће се додељивати наследницима по следећем реду првенства:

наследнику који је члан те сељачке радне задруге;

наследнику који ради на пољопривредном земљишту те задруге;

наследнику који је малолетан, учи занат или се школује.

Ако у време деобе ниједан од наследника не испуњава ове услове, земљишни улог ће се продати, с тим да у том случају сељачка радна задруга има прече право куповине, а ако се она тим правом не користи оно припада држави (чл. 1088).

9. — Овакав систем деобе пољопривредног земљишта као саставних делова заоставштине нужно је захтевао и посебна правила у погледу питања накнаде оним наследницима који у конкретном случају могу бити и јесу наследници али који нису приликом деобе добили односни део пољопривредног земљишта.

У том погледу пољско право разликује четири ситуације односно четири групе наследника који би могли постављати питање накнаде:

а) Накнада у пуном износу која одговара вредности њиховог наследног дела пољопривредног земљишта припада само наследницима који су пре деобе наследства радили на том земљишту непрекидно најмање годину дана, или су у време деобе били чланови сељачке радне задруге, или су радили на пољопривредном добру такве задруге, као и наследницима који су трајно неспособни за рад.

б) Накнада у евентуално смањеном износу припада осталим наследницима, с тим да се приликом смањивања износа накнаде узимају у обзир с једне стране тип, величина и стање пољопривредног земљишта које улази

у заоставштину, а с друге стране лични и материјални положај наследника који је дужан да плати накнаду као и наследника који има право на накнаду.

в) Накнада наследницима који су малолетни, уче занат или се школују треба да буде одређивана уз вођење рачуна о њиховом узрасту и о њиховим потребама у вези школовања.

г) Немају право ни на какву накнаду наследници који пољопривредно земљиште наслеђују само на основу тога што су оспособљени за обраду пољопривредног земљишта и што су благовремено и на одговарајући начин изјавили да су вољни да обрађују земљиште које улази у заоставштину (чл. 1075—1077).

10. — Иако пољско право прописује посебна правила за наслеђивање пољопривредног земљишта, оно тиме ипак неће да поцепи целину наслеђивања у сваком поједином случају. Отуда оно наређује да се, ако заоставштина обухвата поред пољопривредног земљишта и другу имовину, делови сваког појединог наследника пољопривредног земљишта урачунавају у њихове делове у целој заоставштини (чл. 1079).

11. — У жељи да обезбеди бар извесну трајност поседа пољопривредног земљишта насталог по основу наслеђа, пољско право предвиђа и два допунска правила која нису из оквира наследног права али се односе на стечено наслеђе.

С једне стране, заоставштина која се састоји из пољопривредног земљишта може наследник отуђити — у целини или делом — само лицу које је оспособљено за обрађивање пољопривредног земљишта (чл. 1069).

С друге стране, наследник који је по основу деобе наслеђа добио пољопривредно земљиште (или његов део), не може у року од пет година од деобе отуђити — у целини или делом — пољопривредне непокретности које су у саставу тог земљишта. Ово ограничење не важи у случају замене наслеђених пољопривредних земљишта за друга пољопривредна земљишта, као ни у случају отуђења држави — уз накнаду или без накнаде —, отуђења грађевинске парцеле одређене према прописима о грађевинским парцелама на подручјима села односно према прописима о плановима за просторну изградњу (чл. 1085).

12. — Нови систем наслеђивања, било законског било тестаменталног, пољопривредног земљишта по новом Грађанском законик Пољске из 1964 представља свакако један покушај да се путем наследног права утиче на својинске односе у пољопривреди на јачи и непосреднији начин него што је то случај у осталим социјалистичким земљама. При томе је потребно подвући и чињеницу да је док је Грађански законик Пољске у целини ступио на снагу 1. јануара 1965 године дотле су одредбе о наслеђивању пољопривредног земљишта (чл. 1058—1888) ступиле на снагу одмах по објављивању Грађанског законика, тј. априла 1964.

Овако регулисање наслеђивања пољопривредног земљишта свакако доприноси да се својина и обрада пољопривредног земљишта што је могуће више споје, концентришу у једном лицу, како би се и тиме што више обезбедила обрада целокупног пољопривредног земљишног поседа. Таква тенденција је свакако правилна, уколико друге мере и други

облици усмерени у правцу колективизације одн. социјализације пољопривредне производње не пружају у пуној мери задовољавајуће резултате. При томе свакако да и даље остаје основни задатак да на бази оваквог стања треба изнаходити и остваривати одговарајућа средства и начине за успоставу, изградњу и развијање социјалистичких односа на селу без чега, мислимо, само спајање својине и обраде пољопривредног земљишта не може дати резултате који одговарају развоју једне социјалистичке земље и социјализма уопште.

Бор. Т. Благојевић

## RÉSUMÉ

### *La succession d'un terrain agricole d'après le droit Polonais*

En constatant tout d'abord le fait que le principe de l'unité de l'ordre de succession légal est aujourd'hui presque généralement admis, l'auteur souligne que le nouveau droit socialiste de la Pologne s'est écarté de ce principe, en considération de la sorte des biens qui représentent l'objet de la succession. Le Code civil polonais de 1964 prescrit des règles spéciales sur la succession des terrains agricoles qui ont pour but d'assurer que les terres appartiennent, en vertu de la succession, exclusivement et généralement aux personnes dont le travail dans l'agriculture est la source principale des revenus, c'est à dire la profession principale et fondamentale et parfois la profession unique. Dans ce but le droit polonais prévoit les règles particulières suivantes sur la succession des terrains agricoles qui représentent la matière spéciale de l'exposé de l'auteur, à savoir: 1) les règles relatives à l'ordre prioritaire de la succession du terrain agricole cultivé par les particuliers ou les coopératives de travail agricoles, c'est à dire le bien de famille et l'habitation; 2) les règles relatives au cercle de personnes qui en qualité d'héritiers légitimes peuvent hériter le terrain agricole (ce cercle est plus restreint que les héritiers légitimes des autres biens); 3) les règles relatives aux conditions qualificatives complémentaires que les héritiers des terrains agricoles doivent remplir, en y ajoutant que ces conditions diffèrent quand il s'agit de la succession des terrains agricoles individuels, c'est à dire de la succession de l'apport de terre dans la coopérative de travail agricole; 4) la règle relative à la liberté limitée de tester, qui en réalité représente la liberté de disposer d'un terrain agricole en cas de décès, qui est orientée d'une manière déterminée, dans le but de contrecarrer toute tentative d'éluder les règles sur la succession légale des terrains agricoles; 5) les règles sur la réserve; 6) les règles sur l'impossibilité de dépasser le maximum légal de la propriété individuelle du terrain agricole; 7) les règles relatives au partage du terrain agricole tout en respectant les règles sur les normes foncières essentielles, c'est à dire sur les totalités et les parcelles de terre minima; et 8) les règles sur le dédommagement des héritiers qui n'ont pas reçu à l'occasion du partage la part du terrain agricole qu'ils auraient dû hériter.

L'auteur a constaté ensuite que le droit polonais, dans le but de déchirer le tout de la succession dans chaque cas concret, contient la règle qui consiste à faire entrer dans le compte les parts de chaque héritier particulier du terrain dans leurs parts dans toute la succession.

L'auteur attire l'attention ensuite sur deux règles complémentaires du droit civil polonais qui en réalité se trouvent en dehors des cadres du droit successoral, à savoir la règle selon laquelle le terrain agricole hérité peut être aliéné seulement à la personne qui est capable de cultiver cette terre et la règle relative à l'interdiction d'aliéner les biens immobiliers agricoles dans un délai de cinq ans après le partage.

Enfin, l'auteur conclut que les règles du droit civil polonais sur la succession du terrain agricole représentent une tentative d'influer par la voie du droit successoral sur les rapports de propriété d'une manière plus forte et plus directe que ce n'en est le cas dans les autres pays socialistes. Suivant l'auteur cela contribue à réaliser la fusion de la propriété et de la culture du terrain agricole en une seule personne, ce qui assure la culture du terrain agricole tout entier.

## МЕТОДИ ИЗУЧАВАЊА ПРАВА\*

Право је сложена појава — она је духовна друштвена творевина и као таква истовремено и друштвена и духовна појава. То је већ довољно да истакне његову сложеност и да постави озбиљно питање метода његовог изучавања. Међутим, право је и веома значајан чинилац друштвеног и духовног живота, па је као такво одувек било и предмет филозофије, која се трудила да му утврди одговарајуће место у општој слици света. Најзад, право је веома снажно оруђе политике и око њега су се водиле и воде се оштре политичке борбе, па је оно и појава којом се занимају тзв. политичке науке, а исто тако и дисциплине о вредностима. Ових неколико суштински различитих видова права довољни су да покажу како је питање метода његовог изучавања сложено. У изучавању права, дакле, није могуће применити један јединствен метод — сем уколико се не мисли на општефилозофски, одн. општенаучни метод — дијалектичкоматеријалистички, одн. историјскоматеријалистички. Који се методи, дакле, могу применити у изучавању права?

На ово питање није у нас после рата уопште тражен озбиљан одговор. У прво време усвајао се један општи став порицања дотадањег „буржоаског“ изучавања права и његових метода — формалнолојичких и догматичких, а истицао се дијалектички, одн. историјски материјализам као нов метод. Али се у особености овог метода у примени на право уопште није улазило, па смо у пракси имали декларације о примени тог новог метода, а стварно смо примењивали старе методе, поричући да то чинимо. Касније се насупрот догматичком методу класичне правне науке истицао као новост социолошки метод, који се у праву, међутим, примењивао већ више од сто година, а у његово име се, иако врло неодређено, опет осуђивао догматички метод као „нормативистички“, „јуристички“ и тсл. Најзад, у последње време се поново истиче нека врста филозофског ме-

\* Реферат поднесен на саветовању „Емпиријска истраживања у друштвеним наукама“ које је одржано у Охриду 5—9 маја 1965.